

Janusz Gręźlikowski

Czwarty synod archidiecezji warszawskiej

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 52/3-4, 23-49

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

KS. JANUSZ GREŻLIKOWSKI

Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie

CZWARTY SYNOD ARCHIDIECEZJI WARSZAWSKIEJ

Treść: Wstęp. – 1. Z historii synodalnej archidiecezji warszawskiej. – 2. Zwołanie, przebieg synodu oraz prace i konsultacje synodalne. – 3. Tematyka uchwał synodalnych. – 4. Regulacje synodalne w aneksach. – Zakończenie.

Wstęp

Praktyka synodalna Kościoła, która zakorzeniona jest w samej jego naturze i poprzez swoją doniosłość jest jednym z nieodłącznych czynników jego egzystencji, realizowania posłannictwa i rozwoju, tak jak kiedyś, również i dzisiaj odgrywa znaczącą rolę w życiu Kościołów partykularnych. Od samego początku synody stanowiły znamieny przejaw żywotności i dynamizmu Kościoła, będącego symptomem wspólnotowego podejmowania odpowiedzialności za Kościół. I mimo, że nie odbywały się regularnie, jak to przewidywało prawo kanoniczne, zawsze jednak pozostawały sprawdzoną formą odnowy życia kościelnego realizowaną w duchu epoki i w sposób właściwy danemu Kościołowi partykularnemu¹. Można

---

¹ Instytucja synodu diecezjalnego posiada swoją bogatą historię, która sięga swymi początkami IV wieku. Zwoływanie synodów diecezjalnych co roku polecił biskupom – pod karą suspensy – Sobór Laterański IV (1215). Nakaz ten został ponowiony przez Sobór Trydencki (1545-1563), który zlecił Kurii Rzymskiej czuwanie nad jego realizacją. Jak potwierdziła praktyka kościelna, nakaz wprowadzony poprzez normę prawa powszechnego pozostał w dużej mierze iluzoryczny, bowiem w rzeczywistości norma ta nie była przestrzegana. Odnosiło się to również do częstotliwości odbywania synodów diecezjalnych w Polsce. Pomimo to częstotliwość corocznego zwoływania synodów diecezjalnych została zniesiona dopiero w Kodeksie Prawa Kanonicznego z 1917 r., który obciążając w sumieniu biskupów, nakazywał zwoływanie synodów diecezjalnych przynajmniej co dziesięć lat. Zob. W. G ó r a l s k i, *Instytucja synodu w Kodeksie Prawa Kanonicznego Jana Pawła II*, Prawo Kanoniczne 31(1988) nr 3-4, s. 35; E. S z t a f r o w s k i, *Instytucja synodu diecezjalnego przed Soborem Watykańskim II*, Prawo Ka-

powiedzieć, że te zorganizowane formy działalności i realizowania troski o wspólnotę Kościoła tak ściśle zrosły się z życiem i misją Kościoła, że w pewnym sensie tworzyły główne etapy jego historii. Także i dzisiaj synody pozostają doniosłym czynnikiem kształtującym życie religijne duchowieństwa i wiernych świeckich, weryfikując obyczaje i formy duszpasterstwa, kulturę chrześcijańską i prawo kanoniczne².

Na praktykę i działalność synodalną zwrócił uwagę Sobór Watykański II, który potwierdził, że instytucja synodu diecezjalnego wciąż pozostaje niezastąpionym narzędziem reformy i odnowy Kościoła, wyrażając jednocześnie życzenie, by *czcigodne instytucje soborów i synodów nabrały nowej mocy, dzięki czemu można by należycie i skuteczniej zatroszczyć się o wzrost wiary i zachowanie karności w różnych Kościołach stosownie do okoliczności czasu*³. W tej wypowiedzi mieści się bez wątpienia pośrednia krytyka dotychczasowej praktyki synodalnej Kościoła, jako nie w pełni odpowiadającej współczesnym wymogom czasu, a także inspiracja odnosząca się do roli i znaczenia duszpasterstwa w życiu i działalności Kościoła oraz jego realizacji. Według Vaticanum II, głównym celem duszpasterstwa jest zbawienie człowieka, co powinno być zarazem najwyższym celem i zadaniem prawa. Wyraża to znane dobrze adagium: *Salus animarum suprema lex*⁴, które spotykamy w Kodeksie Prawa Kanonicznego w sześciu kanonach⁵, a szczególnie mocno ono brzmi w ostatnim kanonie Kodeksu: *mając przed oczyma zbawienie dusz, które zawsze winno być w Kościele najwyższym prawem*⁶.

noniczne 31(1988) nr 3-4, s. 25; F. Bączkowiec, J. Baron, W. Stawinoga, *Prawo kanoniczne. Podręcznik dla duchowieństwa*, wyd. 3, t. I, Opole 1957, s. 482-483.

² K. Dułlak, *Ecclesia semper reformanda. Zjawisko synodalności w Polsce po Soborze Watykańskim II*, Szczecin 2007, s. 23-24; Zob. W. Góralski, *Czy synody są nadal szansą dla Kościoła?*, Homo Dei 62(1992) nr 2-3, s. 1-2.

³ DB, nr 36; Zob. J. Dudzika, *Elementy prawne w duszpasterskim synodzie archidiecezji krakowskiej z lat 1972-1979*, w: *Synodalność Kościoła w nauczaniu i działalności Jana Pawła II. Materiały ogólnopolskiej sesji naukowej zorganizowanej 23 października 2003 r. w Lublinie* (red. S. Tymosz), Lublin 2004, s. 57.

⁴ E. Sztafrowski, *Synod diecezjalny w doktrynie soborowej i jej wyraz w posoborowych synodach polskich*, *Prawo Kanoniczne* 30(1987) nr 1-2, s. 62; Zob. Tenże, *Synod diecezjalny*, [w:] *Księga Jubileuszowa 250 lat Seminarium Duchownego w Kielcach*, Kielce 1977, s. 347-350.

⁵ Por. kan. 747 § 2; 778 § 1; 1452 § 1; 1736 § 2, 1737 § 3, 1752 KPK.

⁶ Kan. 1752 KPK; Por. J. Greżlikowski, *Instytucja synodu diecezjalnego w Kościele w Polsce po Soborze Watykańskim II*, *Studia Włocławskie* t. 4, Włocławek

Po Soborze Watykańskim II wszelkiego rodzaju synody, także diecezjalne, nabrały obok obecnego aspektu jurydyczno-legistycznego, także przymiotu pastoralnego, duszpasterskiego⁷. Połączenie tych dwóch przymiotów: „jurydyczny” i „duszpasterski” – jak uważa ks. prof. Wojciech Góralski – *nie wyklucza się, a wręcz stanowi korzystny i ważny walor każdego synodu*⁸. Odnosi się to również do czwartego synodu archidiecezji warszawskiej, który obradował przez okres pięciu lat od 19 marca 1998 do 19 marca 2003 r., a który zaprogramował, zwołał, przeprowadził i promulgował statuty synodalne jako obowiązujące normy prawa partykularnego kardynał Józef Glemp, prymas Polski i arcybiskup warszawski. Inicjatywa zwołania synodu związana była z potrzebą odnowy całokształtu życia religijnego i moralnego w archidiecezji warszawskiej. Obrady synodu i jego uchwały miały przyczynić się do lepszego zorganizowania i funkcjonowania aparatu administracyjno-duszpasterskiego w archidiecezji, unormowania wielu spraw związanych z życiem kościelnym i religijnym, jak też do podniesienia poziomu religijnego i społeczno-moralnego duchownych i wiernych świeckich⁹. Aby osiągnąć taki skutek, w prace synodalne zaangażowana została szeroka reprezentacja duchowieństwa, katolików świeckich i osoby zakonne.

1. Z historii synodalnej archidiecezji warszawskiej

Archidiecezja warszawska sięga korzeniami archidiaconatu czerskiego, który powstał w drugiej połowie XI wieku w ramach diecezji poznańskiej. Na przełomie XIII i XIV w. z racji swego korzystnego położenia Warszawa przejęła prymat wśród grodów Mazowsza, a książę Janusz I Starszy, po przebudowie zamku w Warszawie, przeniósł tu swoją stolicę. W tym czasie przeniesiono też z Czerska do Warszawy, za zgodą papieża Bonifacego w 1402 r. kapitułę kolegiacką. W XIV wieku Warszawa stała się kasztelanią i ośrodkiem życia polityczno-administracyjnego, a także silnym ośrodkiem dusz-

2001, s. 107-126.

⁷ T. Pieronek, *Synody pastoralne po Soborze*, Znak 214(1972) s. 459-463; T. R o z k r u t, *Synod diecezjalny w Kościele*, Tarnów 2002, s. 63-65.

⁸ Zob. W. G ó r a l s k i, *Drugi synod diecezji włocławskiej*, Ateneum Kapłańskie 87(1995) t. 125, z. 1, s. 82.

⁹ J. G r e ń ż l i k o w s k i, *Kardynał Józef Glemp jako prawodawca na IV synodzie Archidiecezji Warszawskiej*, Prawo Kanoniczne 47(2004) nr 3-4, s. 209.

pasterstwa miejskiego, zorganizowanego w bractwa. Książę Janusz Starszy podejmował również wysiłki, aby erygować diecezję warszawską, jednakże jego plany zostały pokrzyżowane brakiem zgody króla Władysława Jagiełły i biskupów poznańskich. Systematycznie wzrastało znaczenie Warszawy jako stolicy archidiakonatu, w skład którego wchodziły dekanaty: błoński, garwoliński, gąbiński, latowicki, liwski, mszczonowski, grójecki, piaseczyński, sochaczewski i warecki. Kiedy w 1596 r. król Zygmunt III przeniósł do Warszawy stolicę państwa, miasto to nabrało jeszcze większego znaczenia, a biskupi poznańscy tutaj właśnie zaczęli zamieszkiwać. Od drugiej połowy wieku XVII zaczęli tytułować się nie tylko jako biskupi poznańscy, ale również jako biskupi warszawscy¹⁰.

Po drugim rozbiore Polski, znacząco zmieniła się sytuacja polityczna i kościelna. Ponownie nabrała znaczenia sprawa usamodzielnienia się archidiakonatu warszawskiego, a król Stanisław August rozpoczął starania o utworzenie z archidiakonatu biskupstwa warszawskiego. Brat króla, prymas Michał Jerzy Poniatowski, chciał połączyć Warszawę z Gniezmem unią personalną. Stolica Apostolska odpowiadając na te zabiegi króla, oddała archidiakonatu w zarząd *tam spiritualibus quam temporalibus* arcybiskupowi gnieźnieńskiemu, dekretem *Guam Eminentissimus*, z dnia 12 stycznia 1794 r., sygnowanym przez papieża Piusa VI. Po upadku powstania kościuszkowskiego Warszawa znalazła się pod panowaniem rosyjskim. Zaborca, chcąc pozyskać zwolenników dla swojej polityki, podjął na nowo sprawę utworzenia diecezji warszawskiej. Okazało się to jednak niemożliwe, ponieważ na mocy traktatów rozbiorowych Warszawa znalazła się pod rządami pruskimi. Władze pruskie podjęły starania zmierzające do utworzenia nowej organizacji kościelnej na zajętych ziemiach polskich. Bullę erygującą diecezję warszawską *Ad universam agri Dominici curam* wydał Pius VI 16 października 1798 r. Jej ordynariuszem został biskup Józef Bończy Miaskowski, prepozyt kapituły poznańskiej. Bulla podnosiła miasto Warszawę do godności stolicy biskupiej, kolegiacie nadawała rangę katedry, wytyczała ramowe granice nowej diecezji i stwierdzała, że odtąd zostaje ona wyjęta spod władzy biskupa poznańskiego i będzie stanowiła samodzielną jednostkę kościelną, wyłączoną również spod jurysdykcji Gniezna i podlegającą bezpośrednio Stolicy Apostol-

¹⁰ Zob. www.archidiecezja.warszawa.pl

skiej¹¹. Po utworzeniu w 1815 r. Królestwa Polskiego znów należało dostosować administrację kościelną do nowej rzeczywistości politycznej. Car Aleksander I podjął starania i pertraktacje z Rzymem o utworzenie w Warszawie arcybiskupstwa. Porozumienie między Stolicą Apostolską a rządem carskim zostało zawarte 18 stycznia 1818 r., a już 12 marca tegoż roku Pius VII, bullą *Militantis Ecclesiae regimini*, podniósł do godności Kościoła metropolitalnego dotychczasowy Kościół biskupi w Warszawie i zastrzegł sobie na przyszłość przydzielenie warszawskiemu Kościołowi metropolitalnemu biskupich Kościołów diecezjalnych¹². Druga bulla *Ex imposita nobis*, z 30 czerwca 1818 r., wyznaczała diecezje, które wchodziły w skład nowej metropolii. Oprócz archidiecezji warszawskiej do metropolii należały diecezje: krakowska, lubelska, sandomierska, włocławska, płocka, podlaska i sejneńska. Po powstaniach listopadowym i styczniowym rząd carski chciał znieść metropolię warszawską, jednakże Stolica Apostolska nie wyraziła na to zgody¹³.

Historia działalności synodalnej w archidiecezji warszawskiej związana jest z historią archidiecezji. Diecezja, a później (od 1818 r.) archidiecezja warszawska była miejscem wielu synodów prowincjalnych gnieźnieńskich, diecezjalnych i częstkowych, odbywanych dla archidiaconatu czerskiego, potem nazywanego warszawskim, kiedy to Warszawa należała do diecezji poznańskiej. Doniosłość spraw duszpasterskich nakazywała zwierzchnikom diecezji poznańskiej zwoływać synody do Warszawy. Nie będziemy ich tutaj wymieniać i omawiać¹⁴. Skupimy się tylko na synodach archidiecezji warszawskiej, gdyż od czasu powstania diecezji warszawskiej w 1798 r. nie odbył się w tym czasie żaden synod. Natomiast w okresie istnienia archidiecezji warszawskiej miały miejsce trzy synody: w 1922, 1962 i 1973 r.¹⁵ Omawiany synod – jak już wspomniano – jest czwartym z kolei synodem archidiecezji warszawskiej.

---

¹¹ Tamże.

¹² W. J e m i e l i t y, *Metropolie łacińskie w Polsce (1000-2008)*, Prawo Kanoniczne 51(2008) nr 3-4, s. 341-342.

¹³ Tamże, s. 342.

¹⁴ Uczynił to w sposób dość ogólny i pobieżny W. M a l e j, który podaje, że już od XV wieku Warszawa była miejscem synodów diecezji poznańskiej, w skład której wchodził archidiaconat czerski, nazywany potem warszawskim. W. M a l e j, *Synody warszawskie*, Prawo Kanoniczne 3(1960) nr 3-4, s. 349-363.

¹⁵ Tamże, s. 363-364; A. G a ł k a, *Kościół Warszawski i jego synody. IV Synod Ar-*

Pierwszym synodem archidiecezji warszawskiej był synod odbyty przez kardynała Aleksandra Kakowskiego w dniach 4-6 lipca 1922 r. Został on prywatnie zapowiedziany 20 listopada 1921 r. Urzędowa zapowiedź nastąpiła dekretem kardynała Kakowskiego w Trzech Króli 1922 r.¹⁶ Głównym celem zwołania synodu było przede wszystkim odrodzenie życia religijnego i dobrych obyczajów, zarówno wśród duchowieństwa, jak i wiernych świeckich, a także uroczyste wprowadzenie w życie archidiecezji norm Kodeksu Prawa Kanonicznego z 1917 r. Obrady synodalne trwały w dniach 4-6 lipca 1922 r. i odbywały się w archikatedrze warszawskiej i byli na nich obecni delegaci z innych diecezji. W tym samym roku ukazały się drukiem uchwały synodalne, które obejmowały ponad 170 stron (168 + IV strony)¹⁷.

Postanowienia synodalne obejmują 201 kolejno ponumerowanych statutów, wśród których statut 32 przynosi nowy podział archidiecezji na 19 dekanatów. Szersze rozwinięcie i uszczegółowienie niektórych statutów synodalnych stanowi dziesięć instrukcji, które wydrukowane zostały w części trzeciej synodu. Dotyczyły one: wizytacji parafii, przejmowania i przekazywania majątku kościelnego, zwoływania i odbywania uroczystej kongregacji dekanalnej, wizytacji pasterskiej parafii, pouczenia o pracy duszpasterskiej nad wiernymi, podziału obowiązków duszpasterskich, wynagrodzenia wikariuszy w Warszawie, stwierdzenia wolnego stanu narzeczonych i śmierci pierwszego małżonka, znajdujemy też wzór zobowiązania przy małżeństwach mieszanych i instrukcję dla księży prefektów. Postanowienia tego synodu zyskały moc obowiązującą z dniem 1 stycznia 1923 r.¹⁸

Dokładnie w czterdzieści lat później, bo w dniach 2-4 lipca 1962 r. obradował pod przewodnictwem kardynała Stefana Wyszyńskiego drugi synod archidiecezji warszawskiej. Prace przygotowawcze nad drugim synodem archidiecezji warszawskiej toczyły się od roku 1960. Oficjalnie i urzędowo synod został zwołany dekretem kardynała Wyszyńskiego z dnia 20 listopada 1960 r. Był

---

chidiecezji Warszawskiej, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 93(2003) nr 5, s. 456-460.

¹⁶ W. M a l e j, *Synody warszawskie...*, s. 363.

¹⁷ Tamże, s. 363.

¹⁸ Tamże, s. 364.

to czwarty rok Wielkiej Nowenny i okres przygotowań do II Soboru Watykańskiego¹⁹. Następnie dekretem z dnia 1 grudnia 1960 r. Prymas Tysiąclecia powołał przewodniczącego głównej komisji synodalnej i jej członków. Jednocześnie określił sposób przygotowania statutów synodalnych. Otóż z treści wspomnianego dekretu wynika, że *współdziałal w opracowaniu statutów synodalnych ma podjąć całe duchowieństwo archidiecezji. Dlatego też Główna Komisja Synodalna po opracowaniu projektu statutów prześle je na konferencje dekanalne, celem przedyskutowania oraz wypowiedzenia uwag i myśli przez duchowieństwo*²⁰. Zasadniczym zadaniem Głównej Komisji Synodalnej było koordynowanie prac poszczególnych statutowych komisji synodalnych i sekcji oraz opracowanie końcowych projektów statutów synodalnych, które po uzgodnieniu z arcybiskupem warszawskim miały być przedstawione uczestnikom drugiego synodu archidiecezji warszawskiej²¹. Obrady synodalne trwały trzy dni, po czym zostały promulgowane uchwały synodalne, które składały się z dziesięciu części, czterdziestu rozdziałów i trzydziestu załączników. Synod miała charakter duszpasterski, aczkolwiek nie pominął również zagadnień i regulacji ściśle prawnych. Uchwały synodalne stanowiły zebranie wszystkich norm prawnych archidiecezji warszawskiej w jeden akt prawny, co przyczyniło się do ułatwienia poruszania się po ustawodawstwie partykularnym²².

Prymas Tysiąclecia odbył również trzeci synod archidiecezji warszawskiej. Został on zapowiedziany przez Stefana kardynała Wyszyńskiego dekretem z dnia 6 lutego 1971 r.²³ Obradował zaś od 10 maja do 28 grudnia 1973 r., podczas dwóch sesji uroczystych na otwarcie i zamknięcie synodu i siedmiu sesji zwyczajnych, a potrzeba jego zwołania wynikała z *odpowiedzialności za życie Boże wiernych, które wymagało odpowiedniej pracy w zmienionych warunkach*²⁴. Nadto prymas Wyszyński motywował swoją decyzję tym, iż od poprzedniego synodu zaszło wiele wydarzeń, które wywarły znaczny wpływ na życie Kościoła, poczynając od Vaticanum II,

¹⁹ Tamże, s. 348.

²⁰ Tamże, s. 349.

²¹ Tamże.

²² *II synod archidiecezji warszawskiej*, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 44(1962) nr 7, s. 200-201.

²³ *Trzeci synod archidiecezji warszawskiej*, Warszawa 1975, s. 211-212.

²⁴ A. G a ł k a, *Kościół Warszawski i jego synody...*, s. 456-460.

a w konsekwencji ruch odnowy liturgicznej, postawę dialogu i ducha ekumenicznego, podkreślenie i współodpowiedzialność wiernych świeckich w Kościele. Stąd – zdaniem ówczesnego metropolity warszawskiego – *wskazane jest, aby synod wypracował nowe formy duszpasterstwa i działalności apostołskiej Kościoła, a także aby przeniósł myśl soboru na polską rzeczywistość religijną*²⁵. Kardynał Wyszyński poinformował o zamiarze zwołania i odbycia tego synodu papieża Pawła VI w liście z 6 kwietnia 1973 r., zaznaczając, iż synod ma mieć charakter teologiczno-duszpasterski, w oparciu o wskazania soborowe²⁶. Wśród ponad 150 uczestników synodu było 104 kapłanów diecezjalnych, 17 kapłanów i braci zakonnych, 8 siostr zakonnych i 21 wiernych świeckich, którzy po raz pierwszy w historii uczestniczyli w obradach synodalnych. Nadto na synod zaproszeni zostali eksperci w liczbie 35 osób²⁷. Uchwały synodalne zostały promulgowane dekretem z dnia 12 września 1974 r., z mocą obowiązującą od dnia 1 stycznia 1975 r.²⁸ Treść uchwał synodalnych wynikała z chęci pogłębienia teologicznej nauki o Kościele. Stąd synod miał charakter teologiczno-duszpasterski i podejmował wiele aktualnych tematów związanych z życiem diecezji i parafii, przekazywaniem prawdy Bożej, duszpasterstwem liturgicznym, życiem i posługą kapłanów, służbą instytutów zakonnych w Kościele oraz posłannictwem wiernych świeckich²⁹. Uchwały synodalne polecały ponadto tworzenie parafialnych rad duszpasterskich,³⁰ nie wspominały natomiast w ogóle o diecezjalnej radzie duszpasterskiej ani o radzie kapłańskiej³¹.

2. Zwołanie i przebieg synodu oraz prace i konsultacje synodalne

Inicjatywa zwołania czwartego synodu, drugiego po Soborze Watykańskim II, stopniowo dojrzewała w Kościele warszawskim

---

²⁵ K. D u l l a k, *Ecclesia semper reformanda. Zjawisko synodalności w Polsce po Soborze Watykańskim II...*, s. 29-30.

²⁶ *III synod archidiecezji warszawskiej*, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 55(1973) nr 6, s. 212.

²⁷ Tamże, s. 213.

²⁸ *Trzeci synod archidiecezji warszawskiej...*, s. 5.

²⁹ Tamże, s. 177-207.

³⁰ Tamże, s. 49.

³¹ Zob. T. P i e r o n e k, *Posoborowe synody diecezjalne*, w: *Służyć prawdzie i miłości* (red. J. Kowalski), Częstochowa 1984, s. 401.

i związana była z potrzebą podjęcia nowych wysiłków nad odnową całokształtu życia religijnego i moralnego w archidiecezji. Ustawodawca Kościoła warszawskiego był świadom, że obrady i uchwały synodalne mogą przyczynić się do lepszego zorganizowania i funkcjonowania aparatu administracyjno-duszpasterskiego w archidiecezji, że synod może, na skutek przedyskutowania i unormowania wielu spraw, skuteczniej i efektywniej oddziaływać na całość życia religijnego w archidiecezji, jak też przyczyni się do podniesienia poziomu religijno-kościelnego i społeczno-moralnego duchowieństwa i wiernych świeckich. Stąd w dekrete powołującym komisję główną synodu kardynał Józef Glemp napisał: *dostrzegając wielką potrzebę przedyskutowania, przemodlenia i ujęcia w normy prawne wielu spraw z życia archidiecezji warszawskiej, niniejszym [...] ustanawiam Komisję Główną IV Synodu Archidiecezji Warszawskiej i zlecam jej troskę o sprawny i owocny przebieg prac synodalnych*³². Zamykając zaś obrady synodalne powiedział, iż powodem zwołania synodu była *potrzeba przybliżenia duchowieństwu i wiernym Archidiecezji nauczania Soboru Watykańskiego II i innych dokumentów Stolicy Apostolskiej, Drugiego Synodu Plenarnego w Polsce, a przede wszystkim obowiązującego Kodeksu Prawa Kanonicznego*³³. Stąd możemy wnioskować, iż prawodawca synodalny pragnął, aby wypracowane na synodzie normy prawne i instrukcje, uwzględniając uwarunkowania duszpastersko-katechetyczne i administracyjne archidiecezji, przyczyniły się do odnowy struktur kościelnych i duszpasterskich Kościoła warszawskiego. Miał również życzenie, aby prace synodalne jako *pokorna wola przybliżania praw Kościoła powszechnego, by odpowiadały bardziej szczegółowo warunkom życia diecezjalnego na progu nowego tysiąclecia, aby określały sposób działania kapłanów i wiernych świeckich oraz aby Kościół Warszawski mógł lepiej i owocniej wypełniać swoją misję i przynosił owoce zbawienia*³⁴. Miał to być synod przede wszystkim pastoralny, duszpasterski, ale również – do czego przywiązywał wagę ustawodawca synodalny, a co możemy wnioskować z uchwał synodalnych – synod posiadający charakter ustawo-

³² *Komisja Główna Czwartego Synodu Archidiecezji Warszawskiej*, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 93(2003) nr 5, s. 441.

³³ *Zamknięcie Czwartego Synodu Archidiecezji Warszawskiej i ogłoszenie uchwał*, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 93(2003) nr 5, s. 591.

³⁴ *Homilia w uroczystość Świętego Józefa podczas zamknięcia IV Synodu Archidiecezji Warszawskiej*, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 93(2003) nr 5, s. 593.

dawczy, czego wyrazem jest nadanie statutom synodalnym formy dokumentów o charakterze normatywnym³⁵.

Decydując się na zwołanie i odbycie synodu oraz programując jego przeprowadzenie Ksiądz Prymas zapewne pragnął, aby synod jako narzędzie do kierowania Kościołem lokalnym i nadrzędna instytucja wśród struktur diecezjalnych, przyczynił się do realizacji dwóch rodzajów dóbr. Z jednej strony dobra natury teologiczno-pastoralnej, a więc przyczynił się do rozwoju wspólnoty archidiecezjalnej poprzez pozyskiwanie duchownych, wiernych świeckich i osób konsekrowanych dla kościelnego zadania nauczania i dla rządzenia przez biskupa Kościołem partykularnym, dla sprostowania bieżących błędów doktrynalnych, dla wyrobienia apostolskiego dynamizmu, rozwoju powołań kapłańskich i wzrostu świętości. Ze strony zaś prawno-organizacyjnej, synod miał dokonać nowego spojrzenia i odnowienia struktur oraz instytucji archidiecezjalnych w celu ich owocniejszego funkcjonowania dla dobra duszpasterstwa³⁶.

Po podjęciu decyzji zwołania czwartego synodu archidiecezji warszawskiej, Kardynał Prymas – zgodnie z normami prawa – zaproponował tematy, którymi synod miał się zająć oraz stworzył struktury organizacyjne przygotowujące właściwe obrady synodalne³⁷. W zamysle prawodawcy synodalnego było, aby synod był narzędziem prawidłowej identyfikacji myśli i ducha Soboru Watykańskiego II, aby przyczynił się do lepszego poznania i wprowadzenia w życie archidiecezji ustawodawstwa Kościoła powszechnego i postanowień II synodu plenarnego. Dlatego przebiegiem prac synodalnych kierował osobiście, ustanawiając jednocześnie stosowne narzędzia i instrumenty, którymi się posługiwał.

Na samym początku, dekretem z dnia 19 marca 1998 r., powołał komisję główną synodu składającą się z osób fachowych w zakresie wiedzy teologicznej i doświadczeń pastoralnych, jak też biegłych w prawie kanonicznym i liturgii³⁸. Jednocześnie, tego samego dnia,

³⁵ Zob. J. Greżlikowski, *Kardynał Józef Glemp jako prawodawca na IV synodzie Archidiecezji Warszawskiej...*, s. 211.

³⁶ Tamże, s. 212; J. Dudzik, *Synod diecezjalny – organizacja i zadania, Struktury kolegialne w Kościele partykularnym. Materiały z ogólnopolskiej konferencji naukowej zorganizowanej przez Stowarzyszenie Kanonistów Polskich, Wydział Nauk Prawnym TN KUL i Wyższe Seminarium Duchowne w Tarnowie, Tarnów 2004*, s. 59-60.

³⁷ Zob. Tamże, s. 42.

³⁸ Na czele tej Komisji stanął sam Ksiądz Prymas jako arcybiskup warszawski, a na-

mając na względzie sprawny i owocny przebieg prac synodalnych, ustanowił zasadnicze struktury i komisje synodu oraz mianował przewodniczących tychże komisji i członków sekretariatu³⁹. Jednocześnie, w celu usprawnienia prac i porządku obrad synodu, jako uzupełnienie norm zawartych w Kodeksie Prawa Kanonicznego (kan. 460-468) oraz w *Instrukcji o przeprowadzeniu synodów diecezjalnych*, wydanej przez dwie kongregacje: do Spraw Biskupów i Kongregację Ewangelizacji Narodów z dnia 19 marca 1997 r.⁴⁰, Ksiądz Prymas wydał *regulamin IV Synodu Archidiecezji Warszawskiej*, który wszedł w życie 11 sierpnia 1998 r.⁴¹ Był on nadrzędnym czynnikiem organizującym oraz porządkującym działalność i prace synodu.

Po tych poczynaniach organizacyjnych ustawodawcy synodalnego, w okresie kwietnia – czerwca 1998 r. w archidiecezji warszawskiej odbyły się wybory dekanalne uczestników synodu spośród duchowieństwa. Jednocześnie zostali mianowani pozostali uczestnicy synodu. W sumie liczba uczestników synodu wyniosła 152 osoby: 119 duchownych, w tym 3 biskupów, 4 zakonników, 6 zakonnice,

---

stępnie: biskup Marian Duś – wikariusz generalny, biskup Piotr Jarecki – wikariusz generalny, ks. Zdzisław Król – wikariusz biskupi, ks. Edward Majer – wikariusz biskupi, ks. Stanisław Kur – wikariusz biskupi, ks. Stefan Kośnik – wikariusz sądowy, ks. Grzegorz Kalwarczyk – kanclerz, ks. Jan Miazek – ceremoniarz Prymasa Polski, ks. Ryszard Rumianek – ekonom, ks. Krzysztof Pawlina – rektor, ks. Andrzej Kowalski – notariusz pro iuridica, ks. Janusz Bodzon – asystent Akcji Katolickiej, ks. Kazimierz Kalinowski – dziekan i proboszcz, ks. Władysław Nowicki – dziekan i proboszcz, ks. Zygmunt Malacki – duszpasterz akademicki, ks. Andrzej Galka – rektor kościoła św. Marcina. *Komisja Główna Czwartego Synodu Archidiecezji Warszawskiej*, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 93(2003) nr 5, s. 441.

³⁹ Przewodniczącym w oparciu o kan. 462 § 2 KPK mianował kardynał Józef Glemp sam siebie, jako arcybiskupa warszawskiego. Ustanowił sekretariat synodu, którego przewodniczącym został biskup Marian Duś. Następnie powołał jedenaście komisji synodalnych: duchowieństwa, świeckich, osób życia konsekrowanego, zadań nauczycielskich Kościoła, charytatywną, kultu Bożego, struktur archidiecezji, ekumeniczną, miejsca i czasów świętych, dóbr doczesnych Kościoła, specjalnych zagadnień duszpasterskich. *Struktura i Komisje Czwartego Synodu Archidiecezji Warszawskiej*, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 93(2003) nr 5, s. 442-443.

⁴⁰ Zob. T. R o z k r u t, *Nowa instrukcja o synodach diecezjalnych*, Prawo Kanoniczne 42(1999) nr 1-2, s. 145-156.

⁴¹ *Regulamin* ten został podzielony na: 1. Etap przygotowawczy synodu; 2. Etap sesji synodalnych; 3. Etap powstawania dokumentu końcowego; 4. Strukturę dokumentu roboczego i dokumentu końcowego; 5. Postanowienia ogólne; 6. Postanowienia końcowe. *Regulamin IV Synodu Archidiecezji Warszawskiej*, Wiadomości Archidiecezji Warszawskiej..., s. 449-455.

23 wiernych świeckich⁴². 6 września 1998 r. miała miejsce uroczysta sesja synodu, na której wręczone zostały nominacje uczestnikom synodu; zostały również powołane podkomisje i zatwierdzono rozdzielenie poszczególnych uczestników synodu do poszczególnych komisji i podkomisji, jak też zaprzysiężono członków synodu⁴³.

Od października 1998 r. do maja 1999 r. trwały prace w komisjach i podkomisjach. Ustalono wstępne wersje tematów prac komisji, powołano ekspertów komisji synodalnych i ustalono tematy prac, co Ksiądz Prymas jako arcybiskup warszawski zatwierdził. Następnie powołano wewnątrz każdej komisji bądź podkomisji grupy robocze w celu opracowania pierwszej wersji dokumentu końcowego synodu. Prace poszczególnych grup roboczych nad opracowaniem wstępnej wersji dokumentu końcowego i konsultacje tych opracowań wewnątrz komisji trwały od września 1999 r. do lutego 2000 r.⁴⁴

22 marca 2000 r. obradowała pod przewodnictwem Księdza Prymasa komisja główna synodu. Zatwierdzono na niej wstępne wersje projektów dokumentów przygotowanych przez grupy robocze. Poczyniono weryfikację zakresu tematycznego projektów dokumentów oraz odesłano je do dalszych prac w grupach roboczych⁴⁵. Od kwietnia do grudnia 2000 r. trwały dalsze prace w komisjach nad projektem dokumentu końcowego, którego treść uzgadniano z normami II synodu plenarnego⁴⁶.

Zatwierdzenie projektów dokumentów przygotowanych przez grupy robocze miało miejsce na posiedzeniu komisji głównej Synodu 24 stycznia 2001 r. Projekty te, zgodnie z uwagami sekretariatu synodu, skierowano do dalszych prac i poprawek w komisjach, w celu nadania tym opracowaniom formy dokumentów o charakterze normatywnym. Prace w komisjach trwały do połowy października 2001 r. 28 października tegoż roku komisja główna synodu przyjęła projekty statutów synodalnych opracowanych w komisjach.

---

⁴² *Wykaz członków IV Synodu Archidiecezji Warszawskiej*, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 93(2003) nr 5, s. 444-448.

⁴³ *Chronologia najważniejszych wydarzeń IV Synodu*, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 93(2003) nr 5, s. 439.

⁴⁴ Tamże.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ Tamże.

Skierowała je do dalszych prac w sekretariacie synodu, celem utworzenia jednolitego dokumentu – projektu statutów synodalnych⁴⁷.

30 marca 2002 r. pod przewodnictwem Księdza Prymasa odbyło się kolejne posiedzenie komisji głównej synodu, na którym przyjęto do dalszych opracowań projekt statutów IV synodu opracowanego przez sekretariat synodu. W miesiącach od kwietnia do czerwca tego samego roku, przy intensywnym udziale Kardynała Józefa Glempa, miały miejsce kolejne posiedzenia komisji głównej synodu. Najpierw oceniono projekt statutów opracowany przez sekretariat, podjęto dyskusję i zgłoszono poprawki, nad którymi przeprowadzono głosowania. Celem uwzględnienia zgłoszonych poprawek i uwag odesłano projekt statutów do sekretariatu synodu⁴⁸.

W miesiącach wrzesień – grudzień 2002 r. miały miejsce konsultacje poszczególnych części projektu statutów synodalnych we właściwych komisjach. Po czym podjęła obrady komisja główna synodu. Przeprowadziła ona głosowania nad poprawkami zgłoszonymi w poszczególnych komisjach i odesłała projekt statutów do sekretariatu synodu celem uwzględnienia uwag zgłoszonych przez komisję główną⁴⁹.

W styczniu 2003 r. przekazano Kardynałowi Prymasowi, arcybiskupowi warszawskiemu, jako prawodawcy synodalnemu, projekt statutów IV synodu celem konsultacji. Po przeprowadzonych konsultacjach, Ksiądz Prymas wyznaczył uroczystą sesję synodalną na 1 marca 2003 r. Na tej sesji przyjęto w głosowaniu projekt statutów IV synodu archidiecezji warszawskiej i przekazano je arcybiskupowi warszawskiemu z prośbą o ich promulgowanie. 19 marca tegoż roku miało miejsce zamknięcie obrad synodu i promulgowanie statutów synodalnych z mocą obowiązującą od uroczystości Narodzenia św. Jana Chrzciciela, tj. od 24 czerwca 2003 r.⁵⁰

3. Tematyka uchwał synodalnych

Dość obszerne uchwały synodalne czwartego synodu warszawskiego są uwieńczeniem inicjatywy ustawodawczej Księdza Pry-

---

⁴⁷ Tamże, s. 439-440; Zob. J. G r ę ź l i k o w s k i, *Kardynał Józef Glemp jako prawodawca na IV synodzie Archidiecezji Warszawskiej...*, s. 213-214.

⁴⁸ *Chronologia najważniejszych wydarzeń IV Synodu...*, s. 440.

⁴⁹ Tamże.

⁵⁰ Tamże.

masa Glempa programującej i zwołującej synod, której – jak sam powiedział – przyświecała troska otwarcia Kościoła warszawskiego *ku perspektywie większej jedności i większej pewności w działaniu, w posługiwaniu, w tym wszystkim co jest sprawowaniem sakramentów i głoszeniem słowa Bożego*⁵¹. Ustawodawca synodalny zadbał, aby uchwały synodalne miały w większości charakter i formę ściśle obowiązujących norm, a nie fakultatywnych zaleceń. Jednocześnie odzwierciedlają głębokie wkroczenie w struktury kościelne w celu ich odrodzenia i dostosowania do współczesnych wymogów życia i duszpasterstwa archidiecezji warszawskiej. Stąd można powiedzieć, że synod ma nie tylko charakter pastoralny, ale także jurydyczny, stanowiąc znaczący dorobek myśli duszpasterskiej i prawniczej.

Tekst uchwał synodu – zatytułowany *IV Synod Archidiecezji Warszawskiej* – został starannie, wraz z dokumentacją fotograficzną, wydany w numerze piątym z 2003 r. (s. 437-644) “Wiadomości Archidiecezjalnych Warszawskich”, a także jako samodzielne wydanie książkowe w formie jeszcze korzystniejszej⁵². Ten liczący ponad 200 stron zbiór składa się z *chronologii najważniejszych wydarzeń IV Synodu* (s. 439-440), *dekretu ustanawiającego Komisję Główną* (s. 441), *dekretu ustanawiającego i określającego strukturę Synodu i komisje* (s. 442-443), *wykazu członków Synodu* (s. 444-448), *regulaminu Synodu* (s. 449-455), *statutów synodalnych*, które otwiera prezentacja *Kościoła Warszawskiego i jego synodów* – autorstwa ks. Andrzeja Gałki (s. 456-460)⁵³, a następnie treść samych statutów podzielonych na dwa działy: pierwszy prezentujący 507 statutów⁵⁴, drugi zawierający 14 aneksów obejmujących całokształt istotnych spraw odnoszących się do życia archidiecezji⁵⁵. Następnie zamieszczono *dekret zamykający obrady Synodu* (s. 591-592) oraz *homilię Księdza Prymasa podczas zamknięcia IV Synodu* (s. 593-596). Na końcu umieszczony został *Dodatek*, który zawiera: *Statuty Rady Kapłańskiej i Kolegium Konsultorów Archidiecezji Warszawskiej* (s. 599-606), *Statuty Kapitu-*

⁵¹ *Homilia w uroczystość św. Józefa podczas zamknięcia IV Synodu Archidiecezji Warszawskiej*, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 93(2003) nr 5, s. 594.

⁵² *IV Synod Archidiecezji Warszawskiej*, Warszawa 2003.

⁵³ *IV Synod Archidiecezji Warszawskiej*, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 93(2003) nr 5, s. 437-460.

⁵⁴ Tamże, s. 461-543.

⁵⁵ Tamże, s. 544-590.

ły *Metropolitalnej Warszawskiej* (s. 606-612), *Statuty Kapituły Świętej Opatrzności Bożej przy kolegiacie św. Anny w Wilanowie* (s. 612-615), *Regulamin Rady Duszpasterskiej w Archidiecezji Warszawskiej* (s. 616-618), *Regulamin dla organistów Archidiecezji Warszawskiej* (s. 619-623), *wzór umowy dotyczącej współpracy zakonnic z duszpasterzem parafialnym lub inną instytucją kościelną* (s. 624-627), *ramowy wzór umowy o pracę* (s. 627-628), *wykaz przypadków, w których wymagana jest dyspensa lub zezwolenie na zawarcie małżeństwa* (s. 629-631). Zbiór zamyka *wykaz źródeł, dokumentów i innych pozycji wykorzystanych przy opracowaniu Statutów IV Synodu Archidiecezji Warszawskiej* (s. 632-633) *spis treści* (s. 635) oraz dokumentacja fotograficzna (s. 637-644)⁵⁶.

Statuty synodalne zostały usystematyzowane według jedenastu części, podzielonych na rozdziały i tytuły. Właściwe dyspozycje poszczególnych części zostały poprzedzone związłymi wprowadzeniami teologiczno-prawnymi. Poszczególne części (11) zostały kolejno zatytułowane: *Organizacja i instytucje Archidiecezji Warszawskiej* (statuty 1-23, s. 461-466); *Posługa i życie kapłanów Archidiecezji Warszawskiej* (statuty 24-100, s. 466-480); *Instytuty życia konsekrowanego i stowarzyszenia życia apostołskiego* (statuty 101-138, s. 480-487); *Katechizacja i szkolnictwo katolickie* (statuty 139-187, s. 487-494); *Przepowiadanie słowa Bożego* (statuty 188-203, s. 494-497); *Kult Boży* (statuty 204-374, s. 497-521); *Działalność charytatywna* (statuty 375-400, s. 521-525); *Szczególne zadania w duszpasterstwie* (statuty 401-453, s. 526-533); *Ekumenizm* (statuty 454-471, s. 533-537); *Dobra doczesne Kościoła* (statuty 472-495, s. 537-541); *Środki społecznego przekazu w służbie Kościoła* (statuty 496-507, s. 541-543)⁵⁷.

Pierwsza część statutów traktująca o *organizacji i instytucjach Archidiecezji Warszawskiej* obejmuje dwa rozdziały (statuty 1-23). W pierwszym omówiono organizację terytorialną (parafie, erekcja parafii i dekanaty), w drugim natomiast, podzielonym na 5 tytułów, umieszczono normy prawne odnoszące się do instytucji Archidiecezji, wśród których wymieniono: Radę Kapłańską i Kolegium Konsultorów, Kapituły: Metropolitalną i Kolegiackie, Kurię Metropolitalną Warszawską, Szkolnictwo katolickie i Sąd Metropolitalny Warszawski. Treść statutów jest związłą i merytorycznie

⁵⁶ Tamże, s. 591-644.

⁵⁷ Tamże, s. 461-543.

ubogaca czytelnika konkretnymi informacjami, szczególnie o kompetencjach różnych instytucji funkcjonujących w Archidiecezji⁵⁸. Dowiadujemy się m.in., że poza wydziałami, przy Kurii istnieją: Instytut Archidiecezjalny Środków Przekazu, Fundacja Budowy Świątyni Opatrzności Bożej – wotum Narodu, Rada Promocyjna Budowy Świątyni Opatrzności Bożej, Prymasowska Rada Budowy Kościołów, Rada Zrzeszeń Katolickich, Centrum Duszpasterstwa Archidiecezji Warszawskiej i Centrum Katechetyczne Archidiecezji Warszawskiej. Oryginalną sugestią zgromadzenia synodalnego jest treść statutu 22 § 4 wzywająca, aby kapłani pracujący w duszpasterstwie poszerzali wiedzę zdobytą w seminarium duchownym o sakramencie małżeństwa i o procesie o nieważność małżeństwa⁵⁹.

Posługa i życie kapłanów Archidiecezji Warszawskiej (statuty 24-100) to treść części drugiej statutów. Statuty te zostały ujęte w rozdziały zatytułowane: *misja kapłana, wskazania prawno-organizacyjne* w odniesieniu do: duchownych, parafii, proboszczów i wikariuszy, dekanatów, dziekanów i wicediekanów, rektorów kościołów i kapelanów, kapłanów rezydentów, kapłanów chorych i na emeryturze, kapłanów na misjach i przebywających poza archidiecezją. Znajdujemy tutaj wiele interesujących przepisów zredagowanych w duchu Soboru Watykańskiego II i dokumentów Jana Pawła II i Stolicy Apostolskiej, odnoszących się do praw i obowiązków kapłańskich wynikających z różnych urzędów i funkcji, tożsamości i posługi kapłańskiej oraz o stosunku kapłana do własnego biskupa⁶⁰. Ciekawa jest dyspozycja statutu 91, który zachęca kapłanów rezydentów, aby w miarę możliwości pomagali w pracy duszpasterskiej w parafii, o ile takie zajęcia nie kolidują z ich podstawową pracą. Jednak taką pomoc winna regulować pisemna umowa z proboszczem zatwierdzona przez kurię⁶¹.

Statuty synodalne dają również możliwość przejścia proboszczom na wcześniejszą emeryturę. Prawodawca synodalny stanowi bowiem, że każdy proboszcz po osiągnięciu 70 roku życia składa rezygnację na ręce arcybiskupa. Może jednak złożyć wcześniejszą

---

⁵⁸ Statuty 1-23, *IV Synod Archidiecezji Warszawskiej* Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 93(2003) nr 5, s. 461-466.

⁵⁹ Statut 22 § 4, Tamże, s. 466.

⁶⁰ Statuty 24-100, Tamże, s. 466-480.

⁶¹ Statut 91, Tamże, s. 478.

rezygnację, zwłaszcza po osiągnięciu ustawowego wieku emerytalnego, czyli 65 lat. Po 65 roku życia arcybiskup warszawski może zaproponować proboszczowi lub wikariuszowi przejście do stanu rezydenta lub emeryta. Po 70 roku życia sam proboszcz lub wikariusz musi zgłosić swoją gotowość przejścia na emeryturę. Arcybiskup może tę rezygnację przyjąć lub nie, ale po 75 roku życia duchownych obowiązuje emerytura⁶². Jest to tzw. *norma zezwalająca, będąca przejawem mocniejszej ochrony uprawnień, a nie nakaz* – jak zaznacza ks. prof. Remigiusz Sobański w informacji dla Katolickiej Agencji Informacyjnej – co nie znaczy, że w wieku 65 lat ksiądz archidiecezji warszawskiej musi iść na emeryturę⁶³.

W części trzeciej ustawodawca synodalny reguluje w sposób dość szeroki kwestię *obecności i postugi instytutów życia konsekrowanego i stowarzyszeń życia apostołskiego w archidiecezji* (statuty 101-138). Znajdujemy tutaj przepisy ogólne, przepisy odnoszące się do instytutów zakonnych męskich i żeńskich, do instytutów świeckich oraz rozdział na temat troski o powołania do życia konsekrowanego. Ustawodawca zwraca tutaj szczególną uwagę na właściwe relacje tych instytutów z archidiecezją, w której funkcjonują. Osoby zakonne wzywa się do współpracy w zadaniach duszpastersko-apostołskich; do duszpasterzy synod apeluje o udzielanie pomocy żeńskim wspólnotom zakonnym oraz nie ingerowanie w sprawy dotyczące zarządu domu i wewnętrznej karności zakonnej sióstr lub braci. Szerokie potraktowanie problematyki instytutów życia konsekrowanego przez synod warszawski zasługuje na duże uznanie, nie zawsze bowiem ta doniosła dziedzina życia kościelnego znajduje właściwy swój wymiar w uchwałach synodów⁶⁴.

Czwarta część zatytułowana *Katechizacja i szkolnictwo katolickie* (statuty 139-187) obejmuje cztery podstawowe zagadnienia: ogólne zasady katechizacji i wychowania; formację katechetyczną; zadania, zasięg i organizację katechetyczną; szkolnictwo katolickie; katechizację dorosłych. Synod stwierdza, że *na terenie Archidiecezji za sprawy katechizacji i wychowania katolickiego odpowiada Arcybiskup. Wykonuje on swoje zadanie w dużej mierze przy pomocy ka-*

---

⁶² Statuty 93-94, Tamże, s. 479.

⁶³ Zob. kan. 538 § 3 KPK, a także stronę internetową: <http://ekai.pl/wydarzenia/raport/x16942/proboszcz-na-emeryturze/>

⁶⁴ Statuty 101-138, Tamże, s. 480-487.

*techetów i nauczycieli, a także szkół katolickich oraz innych w tym celu powołanych instytucji, których pracę koordynuje i wspiera Wydział Nauki Katolickiej, współpracujący z Wydziałem Katechetycznym Konferencji Episkopatu Polski*⁶⁵. Arcybiskup ustanawia wizytatorów archidiecezjalnych i dekanalnych, którzy mają obowiązek odbywać systematyczne wizytacje katechetyczne. Wizytacje te mogą przeprowadzać również wizytatorzy szkolni, dyrekcja szkoły, a w aspekcie merytorycznym także proboszczowie. Synod uświadamia rodzicom ich pierwszorzędne obowiązki wychowawcze i katechetyczne względem dzieci, wzywa proboszczów i nauczycieli religii do odpowiedzialnego pełnienia swego urzędu. Na proboszczów nakłada obowiązek otoczenia katechetów opieką, ukazywania potrzeby i znaczenia ich pracy, odpowiedzialności za realizację programu i właściwy wymiar godzin w szkołach i placówkach oświatowo-wychowawczych na swoim terenie. W zakresie organizacji katechizacji zwraca się następnie uwagę na właściwe zatrudnienie katechetów, rolę misji do nauczania, stawia się konkretne wymagania wszystkim katechetom, zachęca do rozwijania różnych form katechezy (dzieci, młodzieży, grup specjalnych, niepełnosprawnych, dorosłych), zwraca się uwagę na znaczenie stałej formacji katechetów i pogłębiania swojej wiedzy katechetycznej. W statutach uderza troska prawodawcy synodalnego o owocność i skuteczność akcji katechizacyjnej. Wczytując się w treść poszczególnych statutów synodalnych dostrzega się ogromną troskę prawodawcy o to, by słowo Boże głoszone w formie katechezy mogło systematycznie docierać do szerokiego kręgu odbiorców. Uderza przy tym oryginalność duszpasterska wielu dyspozycji, które zdają się dobrze odpowiadać wymogom współczesności. Zwraca się w nich uwagę zarówno na sprawy najwyższej wagi, jak i na kwestie natury formalnej⁶⁶.

Przepowiadanie słowa Bożego (statuty 188-203) to treść części piątej statutów synodalnych. W 16 statutach prawodawca w sposób bardzo zwięzły przedstawił zasady ogólne przepowiadania, zwracając uwagę na źródła przepowiadania, uprawnionych do przepowiadania, staranność w sprawowaniu posługi przepowiadania i stosowanie się do wskazań Konferencji Episkopatu Polskiego i arcybiskupa. Wśród rodzajów przepowiadania ustawodawca sy-

---

⁶⁵ Statut 139, Tamże, s. 488.

⁶⁶ Statuty 139-187, Tamże, s. 487-494.

nodalny eksponuje homilię jako formę podstawową stanowiącą integralną część liturgii Mszy świętej. Zaleca głoszenie homilii przy sprawowaniu sakramentów świętych i sakramentaliów. Na zauważenie zasługuje statut uświadamiający duszpasterzom rolę homilii głoszonej podczas obrzędów pogrzebowych. Synod zaleca głoszenie homilii, *które budziłyby wiarę i nadzieję, niosły pociechę, poruszały sumienie i skłaniały do refleksji eschatologicznych*⁶⁷. Innymi rodzajami przepowiadania, na które zwraca uwagę prawodawca synodalny są misje i rekolekcje parafialne. Zwracając się do głoszących słowo Boże, synod przypomina, że ich przepowiadanie powinno być dostosowane do danego środowiska, co wymaga od kaznodziei znajomości warunków życia i problemów nurtujących słuchaczy. Interesujący jest statut 203, w którym prawodawca synodalny, mając świadomość, iż znaczna część członków Kościoła warszawskiego nie żyje zgodnie z zasadami wiary Kościoła katolickiego, mówi o nowej ewangelizacji. Synod wzywa swoich wiernych do aktywnego podjęcia dzieła nowej ewangelizacji i przypomina obowiązki każdego wiernego, a mianowicie: słowem i przykładem życia dawać świadectwo o Chrystusie, przede wszystkim w swojej rodzinie i w środowisku przebywania; rozwijanie wiedzy religijnej i troszczenie się o świętość własnego życia; pogłębianie znajomości nowych zjawisk w obecnym świecie, tzn. przemian w świadomości człowieka i kulturowych uwarunkowaniach życia ludzkiego w zmieniających się ustrojach⁶⁸.

Bardzo obszerna część szósta synodu traktuje o *Kulcie Bożym* (statuty 204-374). W dziesięciu rozdziałach ustawodawca synodalny w zwięzłych i czytelnych dyspozycjach reguluje posługę uświęcania. Znajdujemy w poszczególnych rozdziałach najpierw zasady ogólne, a następnie dyspozycje odnoszące się do: służby liturgicznej, kościoła i jego wyposażenia, sakramentów świętych, sakramentaliów, roku liturgicznego, liturgii godzin i nabożeństw oraz miejsc świętych. W zasadach ogólnych, powołując się na nauczanie Soboru Watykańskiego II, normy kodeksowe i przepisy liturgiczne, podano ogólne normy odnoszące się do zadania uświęcania jakie wypełnia Kościół, które stanowią wprowadzenie w regulowaną tematykę. Cenny jest rozdział drugi i trzeci przypominający o roli

⁶⁷ Statut 196, Tamże, s. 495.

⁶⁸ Statuty 188-203, Tamże, s. 494-497.

i znaczeniu służby liturgicznej, jak i wyposażeniu każdej świątyni katolickiej. Dziedzina sakramentów oraz sakramentaliów posiada redakcję odpowiadającą zarówno powszechnym normom prawnym i liturgicznym, jak i tradycji archidiecezjalnej. Znajdujemy tutaj ciekawą dyspozycję odnoszącą się do chrztu dzieci ze związków niesakramentalnych. Otóż statut 246 stwierdza, że dzieci z takich związków chrzci się w parafii miejsca zamieszkania matki, a przed chrztem należy przeprowadzić rozmowę z rodzicami oraz kandydatami na chrzestnych, celem stwierdzenia, czy dziecko będzie wychowywane w wierze katolickiej. Gdy istnieje uzasadniona nadzieja takiego wychowania, proboszcz wyraża zgodę na chrzest, przyjmując od rodziców i chrzestnych rękojmię na piśmie. W wypadku rodziców lekceważących własny udział w sakramentach świętych, chrzest – według dyspozycji synodu – należy odłożyć⁶⁹. Uwagę przyciągają również statuty poświęcone sakramentowi pokuty i pojednania, Eucharystii, a także małżeństwu, gdzie szczególną uwagę zwrócono na przygotowanie do zawarcia małżeństwa (rekolekcje narzeczonych, dni skupienia, “godziny modlitw”). Zwraca także uwagę dyspozycja synodalna odnośnie odmówienia lub ograniczenia pogrzebu chrześcijańskiego. Rozdział o roku liturgicznym, przywołując przepisy kodeksowe, zawiera z kolei normy wzywające do świętowania niedzieli i dni świątecznych, przygotowywania liturgii niedzielnej, urządzania nabożeństw okresowych. Natomiast rozdział traktujący o miejscach świętych zwraca uwagę na sanktuaria, kościoły i kaplice, ich rolę i znaczenia dla kultu, wystrój, przypomina o obowiązkach zarządców cmentarzy. W trosce o piękno świątyni synod apeluje o właściwe ich utrzymanie i odpowiednie, zgodnie z wymogami liturgii i sztuki sakralnej, wyposażenie⁷⁰.

Posłannictwu charytatywnemu synod poświęcił część siódmą swoich statutów zatytułowaną *działalność charytatywna* (statuty 375-400). Ta część statutów stanowi zespół zwartych dyspozycji regulujących wymieniony sektor duszpasterstwa. Czyni to w trzech rozdziałach: realizacja zadań charytatywnych; organizowanie pomocy potrzebującym w parafii; chorzy, sędziwi i niepełnosprawni we wspólnocie kościelnej. Synod zwraca tutaj uwagę na potrzebę wychowania wiernych do współczucia, do udzielania potrzebuja-

⁶⁹ Statut 246, Tamże, s. 503.

⁷⁰ Statuty 204-374, Tamże, s. 497-521.

cym wielorakiej pomocy, mobilizuje duszpasterzy, rodziny i przede wszystkim wspólnoty parafialne do akcji charytatywnych, sankcjonuje struktury archidiecezjalne w zakresie działalności dobroczynnej (Caritas Archidiecezji Warszawskiej, Caritas parafii), zachęca parafie do nawiązywania kontaktów z instytucjami państwowymi i samorządowymi, wskazuje na szczególne akcje charytatywne w parafiach. Uderzają pozytywnie dyspozycje odnoszące się do działalności Caritas w parafiach i organizowania pomocy potrzebującym w parafiach. Synod uświadamia również duszpasterzom o ich powinności wobec chorych i niepełnosprawnych. Próbuje pogłębić w tym względzie wrażliwość duszpasterzy i wiernych świeckich, jak też przyczynić się do uaktywnienia tej dziedziny duszpasterstwa⁷¹.

Szczególne zadania w duszpasterstwie to tytuł części ósmej uchwał synodalnych (statuty 401-452). Synod omawia w niej specjalne zadania duszpasterskie, jakie winni uwzględniać duszpasterze archidiecezji. Ustawodawca synodalny bardzo szczegółowo i wnikliwie przytacza dyspozycje dotyczące duszpasterstwa niepełnosprawnych (niesłyszących, niewidomych, upośledzonych umysłowo, niepełnosprawnych ruchowo) oraz omawia inne formy duszpasterstwa (uzależnionych, bezdomnych, bezrobotnych, więźniów, żyjących w związkach niesakramentalnych, cudzoziemców, duszpasterstwo pielgrzymkowe i wakacyjne). Na uwagę zasługują ważne i aktualne dyspozycje odnoszące się do duszpasterstwa osób żyjących w związkach niesakramentalnych przytoczone za adhortacją apostolską Jana Pawła II *Familiaris consortio*, a szczególnie dyspozycja statutu 447 stwierdzająca, iż osoby żyjące w związkach niesakramentalnych, pragnąc pełnić funkcje katechety, nauczyciela i wykładowcy szkół i uczelni katolickich muszą uzyskać specjalne zezwolenie arcybiskupa⁷².

Część dziewiąta statutów synodalnych zawiera dyspozycje odnoszące się do *ekumenizmu*. Tak zatytułowana część w osiemnastu statutach omawia kwestie związane z duszpasterstwem ekumenicznym w archidiecezji, a więc płaszczyzny i formy współpracy między Kościołami oraz dialog ekumeniczny. W oparciu o dokumenty soborowe, normy kodeksowe i dokumenty kościelne i międzykościelne prawodawca synodalny wzywa i zobowiązuje duszpasterzy

⁷¹ Statuty 375-400, Tamże, s. 521-525.

⁷² Statuty 401-453, Tamże, s. 526-533.

do współpracy ekumenicznej. W celu sprawnego funkcjonowania i podejmowania konkretnych działań w zakresie ekumenizmu arcybiskup warszawski mianuje – stwierdza synod – swojego delegata odpowiedzialnego za sprawy ekumeniczne oraz powołuje Ośrodek do Spraw Jedności Chrześcijan, któremu określa konkretne zadania⁷³. Synod zatroszczył się o ekumeniczny wymiar formacji religijnej i teologicznej alumnów oraz poleca duchowieństwu zapoznawanie się z ważniejszymi dokumentami kościelnymi dotyczącymi życia ekumenicznego, zachęca do nawiązywania kontaktów i współpracy Kościołów w dziedzinie ewangelizacji⁷⁴.

Dyspozycje dotyczące *dóbr doczesnych Kościoła* synod zamieścił w części dziesiątej zbioru synodalnego, która reguluje następujące dziedziny: nabywanie dóbr; dzierżawę, najem nieruchomości i podejmowanie działalności gospodarczej; alienację mienia kościelnego; zarząd mieniem kościelnym, pracownicy świeccy. Są to bardzo ważne dyspozycje dla duszpasterzy parafialnych, sformułowane w duchu przepisów Kodeksu Prawa Kanonicznego. Znajdujemy tutaj wiele oryginalnych rozwiązań, mających na celu właściwe, zgodne z przepisami prawa polskiego i kanonicznego administrowanie dobrami kościelnymi⁷⁵. Synod przybliży i ukazuje wiele nowych możliwości jakie daje prawo polskie w administrowaniu tymi dobrami, zachęcając duszpasterzy do korzystania z nich.

Ostatnia – jedenasta – część statutów synodalnych została poświęcona *środkom społecznego przekazu*. Znalazło się tutaj 12 statutów, w których akcentuje się potrzebę troski o istniejące w Archidiecezji środki przekazu i inicjowanie nowych, przydatnych do głoszenia Ewangelii. Ustawodawca synodalny podkreśla, iż w kontekście podejmowanego dziś dzieła nowej ewangelizacji, szczególnie istotna staje się świadomość, że najważniejszą funkcją katolickich środków przekazu jest funkcja ewangelizacyjna, przed informacyjną, wychowawczą i rozrywkową. Doniosłą rolę w dziedzinie troski o media pełni Instytut Archidiecezjalny Środków Przekazu podlegający bezpośrednio arcybiskupowi warszawskiemu. Pozostaje on w ścisłej współpracy z Wydziałem Duszpasterstwa i Wydziałem Nauki Katolickiej Kurii. Do jego zadań – jak stwierdza synod – należy zbie-

---

⁷³ Statut 455, Tamże, s. 534.

⁷⁴ Statuty 454-471, Tamże, s. 537.

⁷⁵ Statuty 472-495, Tamże, s. 537-541.

ranie informacji, zwłaszcza z terenu archidiecezji, przekazywanie wiadomości i stosownych materiałów do Radia "Józef" lub innych ośrodków religijnego i kulturalnego życia Kościoła oraz archiwizowanie obecnego w mediach życia religijnego archidiecezji. Instytut koordynuje działania poszczególnych mediów kościelnych oraz kontakty z innymi mediami, a także podejmuje działania zlecone przez Arcybiskupa. Synod podaje zasady wykorzystywania i odbioru środków społecznego przekazu w Kościele warszawskim. Stwierdza, że arcybiskupowi podlegają katolickie: radio, stacje telewizyjne, wydawnictwa, drukarnie, firmy producenckie, sieci internetowe itp. Mające siedzibę w archidiecezji lub realizujące swe programy na jej terenie⁷⁶.

Należy zauważyć, iż sformułowania poszczególnych statutów pozostają bliskie życiu, a statuty zawarte w poszczególnych rozdziałach, podrozdziałach i punktach stanowią w miarę zwarte dyspozycje regulujące poszczególne zagadnienia i kwestie. Sprawia to, iż uchwały synodalne stanowią materiał bardzo przydatny dla życia kościelno-administracyjnego i duszpasterskiego w archidiecezji warszawskiej. Jednocześnie posługiwanie się przez synod sformułowaniami jurydycznymi, a więc normatywnymi, stanowi jego ważny walor i powoduje, że uchwały synodalne stały się kodyfikacją prawa archidiecezjalnego, jakże niezbędną do właściwego funkcjonowania duszpasterstwa.

4. Regulacje synodalne w aneksach i dodatku

W dziele drugim zbioru synodalnego ustawodawca synodalny umieścił czternaście *aneksów*: 1. Regulamin Kurii Metropolitalnej Warszawskiej; 2. Instrukcja dla Sądu Delegowanego; 3. Utrzymanie kapłanów; 4. O testamentach; 5. Protokół zdawczo-odbiorczy przekazaniu parafii; 6. Statut Parafialnej Rady Duszpasterskiej; 7. Statut Parafialnej Rady Ekonomicznej; 8. Instrukcja o prowadzeniu kancelarii i archiwum parafialnego; 9. Przepisy prawne dotyczące katechizacji; 10. Statut Księdza Prefekta – rezydenta w parafii; 11. Wzór formularza rękopisów przyjmowanych od rodziców i chrzestnych, w przypadku chrztu dzieci ze związków niesakramentalnych; 12. Nowy protokół kanonicznego badania narzeczonych; 13 Statut Caritas Archidiecezji Warszawskiej; 14. Statut Stowarzyszenia Mi-

---

⁷⁶ Statuty 493-507, Tamże, s. 540-543.

łosierdzia św. Wincentego a Paulo⁷⁷. Jak można zauważyć są to regulaminy, instrukcje, statuty, przepisy prawa polskiego dotyczące katechizacji oraz wzory pism i formularzy. Aneksy te stanowią integralną część uchwał synodalnych i należy je uznać za pożyteczną formę aktywności zgromadzenia synodalnego, jak też porządkującą wiele sfer życia kościelnego, administracyjnego i duszpasterskiego w archidiecezji. Jedne z aneksów, na co wskazują powyżej przytoczone tytuły, są aktami normatywnymi (instrukcje, regulaminy, statuty), inne są dyrektywami, jeszcze zaś inne mają charakter czysto informacyjny (wzory pism i dokumentów). Warto dodać, że do wielu wzorów pism i dokumentów dołączono stosowny komentarz i wyjaśnienia, co pozwala lepiej zrozumieć poszczególne elementy danego pisma – dokumentu.

Na zauważenie zasługuje *instrukcja prowadzenia kancelarii i archiwum parafialnego*⁷⁸ oraz *przepisy prawne dotyczące prowadzenia katechizacji*⁷⁹. *Instrukcja* przypomina obowiązki każdego proboszcza w zakresie prowadzenia ksiąg parafialnych. Wymienia i wskazuje jakie księgi każda parafia ma obowiązek prowadzić i w jaki sposób winny być one prowadzone. Nakazuje spisywanie aktów chrztu, małżeństw i zgonu w dwóch egzemplarzach, w celu przekazywania drugiego egzemplarza do kurii archidiecezji warszawskiej⁸⁰. *Z kolei przepisy prawne dotyczące katechizacji* szczegółowo określają prawa o obowiązki rodziców w wychowaniu religijnym dzieci, jak też całą organizację katechizacji w szkole, kompetencje zawodowe, prawa i obowiązki nauczycieli religii oraz uprawnienie do nauczania religii⁸¹.

Do zbioru uchwał synodalnych i aneksów ustawodawca synodalny zamieścił jeszcze *dodatek*, w którym – jak wspomniano – znalazły się statuty Kolegium Konsultorów i Rady Kapłańskiej, statuty kapituł: metropolitalnej i kolegiackiej w Wilanowie, regulamin Rady Duszpasterskiej, regulamin dla organistów, wzory umów, praktyczny wykaz przypadków, w których wymagana jest dyspensa lub

---

⁷⁷ *Aneksy*, Wiadomości Archidiecezjalne Warszawskie 93(2003) nr 5, s. 544-590.

⁷⁸ *Instrukcja prowadzenia kancelarii i archiwum parafialnego*, Tamże, s. 556-561.

⁷⁹ Tamże, s. 562-574.

⁸⁰ Tamże, s. 558.

⁸¹ Tamże, s. 573.

zezwoleń na zawarcie małżeństwa⁸². Interesujący jest *regulamin dla organistów archidiecezji warszawskiej* regulujący w sposób bardzo czytelny kwestie wymogów stawianym kandydatom na organistów, ich zatrudnienia organistów, warunków i zasad odnoszących się do ich pracy. Według *regulaminu*, stanowisko organisty można powierzyć osobie z należnym wykształceniem oraz kierującej się w życiu wartościami chrześcijańskimi. Podzielono jednocześnie stanowisko organisty na trzy kategorie: w kościołach takich jak katedra, archikatedry i kościoły w parafiach liczących powyżej dziesięciu tysięcy wiernych; w kościołach, gdzie parafia liczy ponad cztery tysiące wiernych oraz w innych kościołach i ośrodkach duszpasterskich. Aby należeć do pierwszej kategorii organisty, należy legitymować się wykształceniem wyższym muzycznym w klasie organów. Wykształcenie średnie muzyczne w klasie organów lub dyplom drugiego stopnia albo świadectwo ukończenia studium muzycznego-liturgicznego potrzebne jest do objęcia stanowiska drugiej kategorii. Natomiast stanowisko trzeciej kategorii wymaga od ubiegających się o nie dyplomu instytutu szkolenia organistów archidiecezji warszawskiej. Inni kandydaci na organistów winni zdać egzamin przed komisją muzyki kościelnej archidiecezji warszawskiej⁸³.

Wspomniany *dodatek* zawiera akty pozasynodalne, zatwierdzone przez arcybiskupa warszawskiego, których synod nie uchwalił, ale mają one charakter bardzo praktycznego przewodnika i stanowią "dopełnienie" partykularnego prawa Kościoła warszawskiego, które oparte zostało na normach Kodeksu Prawa Kanonicznego, jak też innych aktach normatywnych Stolicy Apostolskiej i Konferencji Episkopatu Polski. Tym samym w jednym zbiorze zostało zawarte całe aktualnie obowiązujące prawo partykularne archidiecezji warszawskiej.

*****

Można powiedzieć, iż czwarty synod archidiecezji warszawskiej swoimi bogatymi i ciekawymi uchwałami wpisuje się w najnowsze dzieje zgromadzeń synodalnych w Polsce wnosząc tutaj znaczący dorobek myśli duszpasterskiej i prawniczej. Tym samym życzenie, które wyraził ostatni Sobór w dekreście *Christus Dominus*,

---

⁸² *Dodatek*, Tamże, s. 597-631.

⁸³ *Dodatek*, Tamże, s. 623-624.

by synody odżyły na nowo z mocą budzącą wiarę i podtrzymującą dyscyplinę w Kościele⁸⁴, znalazło swoje odzwierciedlenie w prezentowanym synodzie. W ten sposób, za przyczyną ustawodawcy synodalnego, pomnożyło się z pewnością dobro, jakie przynosi ze sobą każde zgromadzenie synodalne zmierzające – z natury rzeczy – do odnowy życia religijnego i duszpasterskiego danego Kościoła partykularnego.

Na uchwały synodu trzeba patrzeć w kontekście współczesności oraz w perspektywie przyszłości. Podejmując bowiem ważne i aktualne sprawy Kościoła warszawskiego w perspektywie wymagań prawa kanonicznego, oczekiwań i wyzwań duszpasterskich archidiecezji, stanowią pewien punkt wyjścia dla przyszłej debaty nad odnową życia religijno-moralnego, w myśl znanej zasady *Ecclesia semper reformanda*. Można tak powiedzieć, gdyż uchwały te znamionuje mocne osadzenie w nauce Soboru Watykańskiego II, Kodeksie Prawa Kanonicznego, dokumentach Stolicy Apostolskiej i Jana Pawła II oraz uchwałach II Polskiego Synodu Plenarnego oraz instrukcjach Konferencji Episkopatu Polski. Jednocześnie nawiązują do tradycji archidiecezji warszawskiej i pozostają w pełni otwarte na “jutro” zadań kościelnych, ewangelizacyjnych i duszpasterskich. Nadto podejmują, porządkują i regulują wiele trudnych spraw duszpasterskich, związanych m.in. z sytuacją prawną osób żyjących w związkach niesakramentalnych, z udzielaniem chrztu, odmową pogrzebu kościelnego, jak też służą pomocą duszpasterzom w sprawach kościelno-administracyjnych, organizacyjnych i w zarządzaniu i administrowaniu dobrami kościelnymi.

Ustawodawca synodalny zatem poprzez swoje uchwały synodalne przyczynił się do odnowy, ożywienia i uaktywnienia struktur kościelnych archidiecezji. Uporządkował ich działanie, aby przede wszystkim służyły przeróżnym zadaniom duszpasterskim i kościelno-administracyjnym. W ten sposób działalność struktur administracyjnych została zracjonalizowana, a jednocześnie zostały wprzęgnięte w służbę duszpasterstwu.

Lektura uchwał synodalnych nie nastęrcza żadnych trudności i nie przytłacza ogromem trudnego tekstu. Synod warszawski przemawia do odbiorcy konkretem treści podanej w sposób jasny, precyzyjny, konkretny, w dobrej – na ogół – szacie słownej.

---

⁸⁴ Por. DB, nr 36.

Teksty synodalne znamionuje zwięzłość, dojrzałość, dyscyplina słowa w formułowaniu zapisów, troska o nadanie im charakteru jurystycznego, a zarazem duszpasterskiego. To sprawia, że uchwały synodalne (statuty, aneksy i dodatki) stały się *sensu stricto* kodyfikacją prawa archidiecezjalnego, tak niezbędną dla właściwego funkcjonowania duszpasterstwa i rozwoju życia religijnego wiernych duchownych i świeckich archidiecezji warszawskiej. Można powiedzieć, iż ostatni synod archidiecezji warszawskiej otworzył pole do działań duszpasterskich i wskazał na nowe metody pracy, nie tylko w duszpasterstwie, ale i również kompleksowo wychodzące naprzeciw skonkretyzowanym potrzebom Kościoła partykularnego. Stał się stymulatorem i promotorem nowych inicjatyw oraz dzieł pastoralnych w środowisku kościelnym archidiecezji i na polu społeczno – kulturowym.

The 4th Synod of the Warsaw Archdiocese

The 4th Synod of the Warsaw Archdioceses was debating during the five-year period, between 19th March 1998 and 19th March 2003 when the Warsaw Church had been run by the primate of Poland, cardinal Joseph Glemp. He proposed, summoned and carried out the synod and promulgated its resolutions. The initiative of summoning the synod was connected with the need for overall renewal of the religious and moral life of the Warsaw archdiocese. The synod's deliberations and its resolutions were to cause the betterment of the organization and functioning of administrative and pastoral apparatus in the archdiocese, to normalize the many issues concerning the church and religious life, as well as to improve the laity and clergy's religious, social and moral level. To achieve, a wide representation of clergy, catholic laity and monks were engaged.

The synodical resolutions with its jurisdictional and pastoral nature are signified by strong setting in the teachings of the Second Vatican Council, the Canon Law, the documents of the Holy See and John Paul II, as well as by the resolutions of the Second Polish Plenary Second and the instructions of the Conference of the Polish Episcopate. At the same time they refer to the tradition of the Warsaw archdiocese and remain fully opened for the "tomorrow" of the Church, evangelizing and pastoral objective. Furthermore they undertake, organize and regulate many difficult pastoral issues. Thus the synodical legislator contributed to the renewal, revival and activation of the church and administrative structures of the archdioceses, so they could serve to various pastoral, church and administrative assignments.